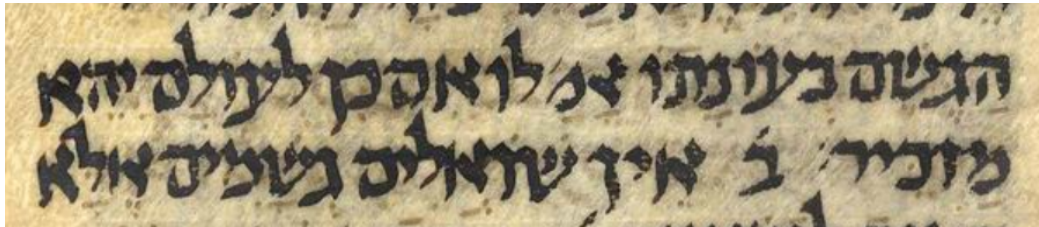

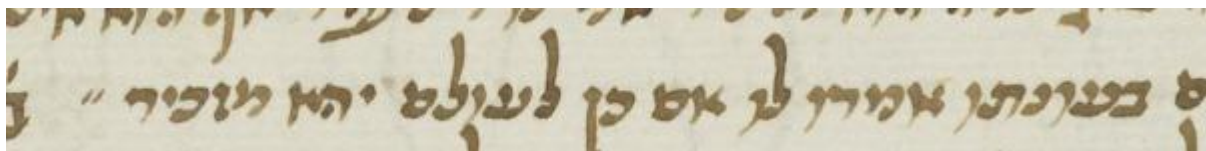
משנה תענית א:א

- (א) [א] מאמתי מזכירין גבורות גשמים [בתחיית המתים]?
רבי ליעזר אומר: מיום טוב הראשון שלחג.
רבי יהושע אומר: מיום טוב האחרון.
אמר רבי יהושע: הואיל ואין הגשמים סימן ברכה¹ בחג, למה הוא מזכיר?
אמר לו רבי אליעזר: אף הוא אינו אומר אלא משיב הרוח ומוריד הגשם, בעונתו.²
אמר לו: אם כן, לעולם יהא מזכיר.
(ב) [ב] אין שואלים גשמים אלא סמוך לגשמים.
רבי יהודה אומר: העובר לפני התבה ביום טוב האחרון שלחג, האחרון מזכיר; והראשון אינו מזכיר.
וביום טוב הראשון שלפסח, הראשון מזכיר והאחרון אינו מזכיר.

כ"י קאופמן

כ"י קיימברידג'

¹ בדפוסים - אלא סימן קללה
² דפוס - אמר לו רבי אליעזר, אף אני לא אמרתי לשאול, אלא להזכיר משיב הרוח ומוריד הגשם בעונתו.

כ"י פרמה

פיענענדיג אפדו לוי אס פון לעולם זיהא פון
אזער און שואליו אתה העשמים

משניות ברקע משנתנו

משנה ברכות ה: ב

(ב) [ב] מזכירין גבורות גשמים בתחיית המתים, ושואלים גשמים בברכת השנים

משנה ראש השנה א: ב

[ג] בארבעה פרקים העולם נידון: בפסח על התבואה; ובעצרת על פירות האילן; ובראש השנה, כל באי העולם עוברים לפניו כבנומרון, ז שני: "היצר יחד לבם, (ו) המבין אל כל מעשיהם" (תהלים ל"ג:ט"ו); ובחג נידונים על המים.

משנה סוכה ב: י

ידו גשמים, מאמתי מותר לפנות? משתיסרח המקפה.
מושלים אותו משל: למה הדבר דומה? לעבד שבא למזוג לקוניו, ושפר הקיתון על פניו

סוגיית הפתיחה

תענית ב, א

תנא היכא קאי דקתני מאימתי תנא התם קאי.
דקתני מזכירין גבורות גשמים בתחיית המתים ושואלין בברכת השנים והבדלה בחונן הדעת וקתני מאימתי
מזכירין גבורות גשמים.
וליתני התם מ"ש דשבקיה עד הכא.
אלא תנא מראש השנה סליק דתנן ובחג נידונין על המים ואידי דתנא ובחג נידונין על המים תנא מאימתי
מזכירין גבורות גשמים.
וליתני מאימתי מזכירין על הגשמים מאי גבורות גשמים
א"ר יוחנן מפני שיורדין בגבורה שנאמר {איוב ט"ו} עושה גדולות עד אין חקר ונפלאות עד אין מספר³ וכתביב
{איוב ה"י} הנותן מטר על פני ארץ ושולח מים על פני חוצות.
מאי משמע אמר רבה בר שילא אתיא חקר חקר מברייתו של עולם.
כתיב הכא עושה גדולות עד אין חקר וכתביב התם {ישעיהו מ"ב} הלא ידעת אם לא שמעת א-להי עולם ה'
בורא קצות הארץ לא ייעף ולא ייגע אין חקר לתבונתו וכתביב {תהלים ס"ה:ד} מכין הרים בכחו נאזר בגבורה.
ומנא לן דבתפלה דתניא {דברים י"א:ג} לאהבה את ה' א-להיכם ולעבדו בכל לבבכם איזו היא עבודה שהיא
בלב הוי אומר זו תפלה וכתביב בתריה {דברים י"א:ד} ונתתי מטר ארצכם בעתו יורה ומלקוש.
אמר ר' יוחנן ג' מפתחות בידו של הקב"ה שלא נמסרו ביד שליח ואלו הן מפתח של גשמים ומפתח של חיה
ומפתח של תחיית המתים.

³ איוב ה'ט'

(ט) עושה גדולות ואין חקר ונפלאות עד-אין מספר:
(י) הנותן מטר על-פני-ארץ ושולח מים על-פני חוצות:

מפתח של גשמים דכתיב {[דברים כ"ח:י"ב](#)} יפתח ה' לך את אוצרו הטוב את השמים לתת מטר ארצך בעתו
מפתח של חיה מנין דכתיב {[בראשית ל"ב](#)} ויזכור א-להים את רחל וישמע (ב, ב) אליה א-להים ויפתח את
רחמה

מפתח של תחיית המתים מנין דכתיב {[יחזקאל ל"ז:י"ג](#)} וידעתם כי אני ה' בפתחי את קברותיכם.
במערבא אמרי אף מפתח של פרנסה דכתיב {[תהלים קמ"ה:ט"ז](#)} פותח את ירך וגו' ור' יוחנן מאי טעמא לא
קא חשיב להא אמר לך גשמים היינו פרנסה.
ר' אליעזר אומר מיום טוב הראשון של חג כו'.

איבעיא להו ר' אליעזר מהיכא גמיר לה מלולב גמר לה או מניסוך המים גמר לה.
מלולב גמר לה מה לולב ביום אף הזכרה ביום או דלמא מניסוך המים גמר לה מה ניסוך המים מאורתא דאמר
מר {[במדבר כ"ט:י"ח](#)} ומנחתם ונסכיהם אפילו בלילה אף הזכרה מאורתא.
תא שמע דאמר רבי אבהו לא למדה ר' אליעזר אלא מלולב
איכא דאמרי ר' אבהו גמרא גמיר לה ואיכא דאמרי מתניתא שמיע ליה.
מאי היא

דתניא מאימתי מזכירין על הגשמים רבי אליעזר אומר משעת נטילת לולב ר' יהושע אומר משעת הנחתו.
א"ר אליעזר הואיל וארבעת מינין הללו אינן באין אלא לרצות על המים וכשם שארבע מינין הללו אי אפשר בהם
בלא מים כך אי אפשר לעולם בלא מים.

אמר לו ר' יהושע והלא גשמים בחג אינו אלא סימן קללה
אמר לו ר' אליעזר אף אני לא אמרתי לשאול אלא להזכיר וכשם שתחיית המתים מזכיר כל השנה כולה ואינה
אלא בזמנה כך מזכירים גבורות גשמים כל השנה ואינן אלא בזמנן לפיכך⁴ אם בא להזכיר כל השנה⁵ כולה
מזכיר

רבי אומר אומר אני משעה שמפסיק לשאלה כך מפסיק להזכרה.

ר' יהודה בן בתירה אומר בשני בחג הוא מזכיר

ר' עקיבא אומר בששי בחג הוא מזכיר

ר' יהודה משום ר' יהושע אומר העובר לפני התיבה ביום טוב האחרון של חג האחרון מזכיר הראשון אינו
מזכיר ביום טוב ראשון של פסח הראשון מזכיר האחרון אינו מזכיר.

שפיר קאמר ליה ר"א לרבי יהושע

אמר לך רבי יהושע בשלמא תחיית המתים מזכיר דכולי יומא זמניה הוא.

אלא גשמים כל אימת דאתיין זמניהו היא והתנן יצא ניסן וירדו גשמים סימן קללה הם שנאמר {[שמואל א'
י"ב:י"ז](#)} הלא קציר חטים היום וגו'.

ר' יהודה בן בתירה אומר בשני בחג הוא מזכיר

מ"ט דרבי יהודה בן בתירה דתניא רבי יהודה בן בתירה אומר.

נאמר בשני {[במדבר כ"ט:י"ט](#)} ונסכיהם ונאמר בששי {[במדבר כ"ט:ל"א](#)} ונסכיה ונאמר בשביעי {[במדבר
כ"ט:ל"ג](#)} כמשפטם.

הרי מ"ם יו"ד מ"ם הרי כאן מים מכאן רמז לניסוך המים מן התורה.

ומאי שנא בשני דנקט דכי רמיזי להו בקרא בשני הוא דרמיזי הלכך בשני מדכרינן.

רבי עקיבא אומר בששי בחג הוא מזכיר שנאמר בששי ונסכיה בשני ניסוכין הכתוב מדבר אחד ניסוך המים
ואחד ניסוך היין.

ואימא תרוייהו דחמרא

סבר לה כר' יהודה בן בתירה דאמר רמיזי מיא (ג, א)

אי סבר לה כרבי יהודה בן בתירה נימא כוותיה

קסבר רבי עקיבא כי כתיב ניסוך יתירא בששי הוא דכתיב.

תניא ר' נתן אומר {[במדבר כ"ח:ז](#)} בקדש הסך נסך שחר לה' בשני ניסוכין הכתוב מדבר אחד ניסוך המים
ואחד ניסוך היין

אימא תרוייהו דחמרא

⁴ כך מזכירים ... לפיכך - כ"י וטיקן 134 - בגיליון
⁵ כל השנה - כ"י וטיקן 134 - בגיליון

אם כן ליכתוב קרא או הסך הסך או נסך נסך מאי הסך נסך שמעת מינה חד דמיא וחד דחמרא.
אלא הא דתנן אניסוך המים כל ז' מני
אי ר' יהושע נימא חד יומא אי ר"ע תרי יומי אי ר' יהודה ב"ב שיתא יומי.
לעולם ר' יהודה ב"ב היא וס"ל כר' יהודה דמתני' דתנן רבי יהודה אומר בלוג היה מנסך כל שמונה ומפיק
ראשון ומעייל שמיני.
ומאי שנא ראשון דלא דכי רמיזי מים בשני הוא דרמיזי שמיני נמי כי רמיזי מים בשביעי הוא דרמיזי.
אלא רבי יהושע היא וניסוך המים כל שבעה הלכתא גמירי לה.
דאמר ר' אמי א"ר יוחנן משום ר' נחוניא איש בקעת בית חורתן בעשר נטיעות גערבה דוניסוך המים הלכה
למשה מסיני.

גבורות גשמים

רמב"ן בראשית ז':יח-יט

(יח-יט) וטעם: ויגברו המים, והמים גברו – שנתרבו מאד. כי לרבו הגדול יקרא הלשון גבורה. וכן: ופשעיהם כי
יתגברו (איוב ל"ו:ט) – רבו מאד, גבר חסדו על יראיו (תהלים ק"ג:י"א) – גדל, וכן: ואם בגבורות שמונים שנה
(תהלים צ"י) – ברבוי גדול.
ויתכן כי טעם ויגברו – שהיו באים בשטף ועוקרים האילנות, ומפילים הבנינים. כי לכח יקראו גבורה, בעבור
כי הגבורה בכח. וכן: גם גברו חיל (איוב כ"א:ז), והגביר ברית לרבים שבוע אחד (דניאל ט':כ"ז) – יעמידנו
בחוזק. ולשון חכמים (בבלי תענית ב'): גבורת גשמים, מפני שיורדין בגבורה. ואיפשר שיהיה מזה: ואם
בגבורות שמונים שנה (תהלים צ"י) – שאם היו עצמותיו וגופו חזקים, והוא בעל כח, יחיה שמונים. ואם כן,
יהיה פירוש גברו על הארץ – שהיו בגבורתם כולם אף על ההרים הגבוהים ושוטפים אותם.

רמב"ן איוב ה:ט

הנהגתי, כמו דוברות בים¹⁰, בתוך הדברו¹¹: (ט) עושה גדולות ואין חקר, יספר כי האל
ידין עמים בפרט ובכלל, כי יתן המטר וימנענו על מעשיהם לרומם ולהשפיל, ועל כן אשים
אליו דברתי * בהביאו צרה על היחיד, והנה בכל הדברים שבהם תשמישו של עולם אין
דבר נפסק ויבא לעיתים זולתי המטר, כי השמש והירח לא ימוש * והנהגת הגלגל בכל
מערכת המשרתים תמידים נצחת, והגשם ימנע, ואם יאריך מניעתו ימותו רוב השפלים,
על כן יביאו ממנו ראייה בספר הזה ויזכרוהו פעמים רבות להרבות השגחת האל בשפלים:

פירוש המשנה לרמב"ם מסכת ברכות פרק ה משנה ב
וגבורת גשמים, היא אמירת מוריד הגשם. ונאמרה בלשון גבורה לגודל תועלתו.

אדרת אליהו דברים פרק לג - אופן שני פסוק א

איש האלהים בעלה דמטרוניתא כי אלהי מורה על התנהגותו ע"פ הטבע שהעוה"ז מתנהג ע"פ הטבע. לכך לא
נזכר במעשה בראשית כי אם שם אלהים. ולכן אמרו רז"ל מזכירין גבורות גשמים בתחיית המתים ואמרו מתוך
שהיא שקולה כתחיית המתים לפיכך קבעוה בתחיית המתים. והענין כי הגשמים אינן ע"פ הטבע כלל כי כל
הדברים בעולם אומרים הפילוסופים שהוא ע"פ הטבע אף זריחת השמש ושקיעתה אבל על הגשמים
מודים שאינן ע"פ טבע כלל כאשר אנו רואים שפעמים לא ירד כלל ופעמים ירד בכל יום ויום ולכן נקרא
גבורות גשמים שבזה ניכר גבורות ה' יותר מכל הדברים וז"ש מתוך שהיא שקולה וכו' כי גם בתחיית
המתים מודים כולם שהוא אינו ע"פ טבע שע"פ טבע לא יתכן שיהא האדם הנרקב מזמן רב לחזור ולחיות ולכן

קבעוה בתחיית המתים נמצא כל העולם מתנהג ע"פ הטבע כי הוא מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית אבל דורו של משה ע"ה כל הנהגותיו לא היו ע"פ טבע כלל כמו יציאת מצרים וירידת המן והשליו וענני כבוד. וזהו מעין עולם העליון שאינו מתנהג ע"פ הטבע. ולכן כתיב איש האלהים ואמרו בזוהר בעלה דמטרוניתא כי המטרוניתא היא השכינה המנהגת את הארץ ע"פ הטבע אבל הוא היה למעלה מהטבע כמו איש שהוא למעלה מן האשה בחשיבות:

שלש מפתחות

סנהדרין קיג

מיד {מלכים א י"ז:א'} ויאמר אליהו התשבי מתושבי גלעד חי ה' אלהי ישראל אם יהיה טל ומטר וגו' בעי רחמי והבו ליה אקלידא דמטרא וקם ואזל.
{מלכים א י"ז:ב,ח'} ויהי דבר ה' אליו לאמר לך מזה ופנית לך קדמה ונסתרת בנחל כרית {מלכים א י"ז:ו'}
והעורבים מביאים לו לחם ובשר בבקר וגו' מהיכא אמר רב יהודה אמר רב מבי טבחי דאחאב {מלכים א י"ז:ד'}
ויהי מקץ ימים וייבש הנחל כי לא היה גשם בארץ כיון דחזא דאיכא צערא בעלמא כתיב {מלכים א י"ז:ב,ח'}
ויהי דבר ה' אליו לאמר קום לך צרפתה.
וכתיב {מלכים א י"ז:ז'} ויהי אחר הדברים האלה חלה בן האשה בעלת הבית בעא רחמי למיתן ליה אקלידא
דתחיית המתים אמרי ליה שלש מפתחות לא נמסרו לשליח של חיה ושל גשמים ושל תחיית המתים יאמרו
שתים ביד תלמיד ואחת ביד הרב אייתי הא ושקיל האי דכתיב {מלכים א י"ח:א'} לך הראה אל אחאב [ואתנה]
מטר.
דרש ההוא גלילאה קמיה דרב חסדא משל דאליהו למה הדבר דומה לגברא דטרקיה לגליה ואבדיה למפתחיה.

ברכת גבורות

משנה ברכות ה: ב

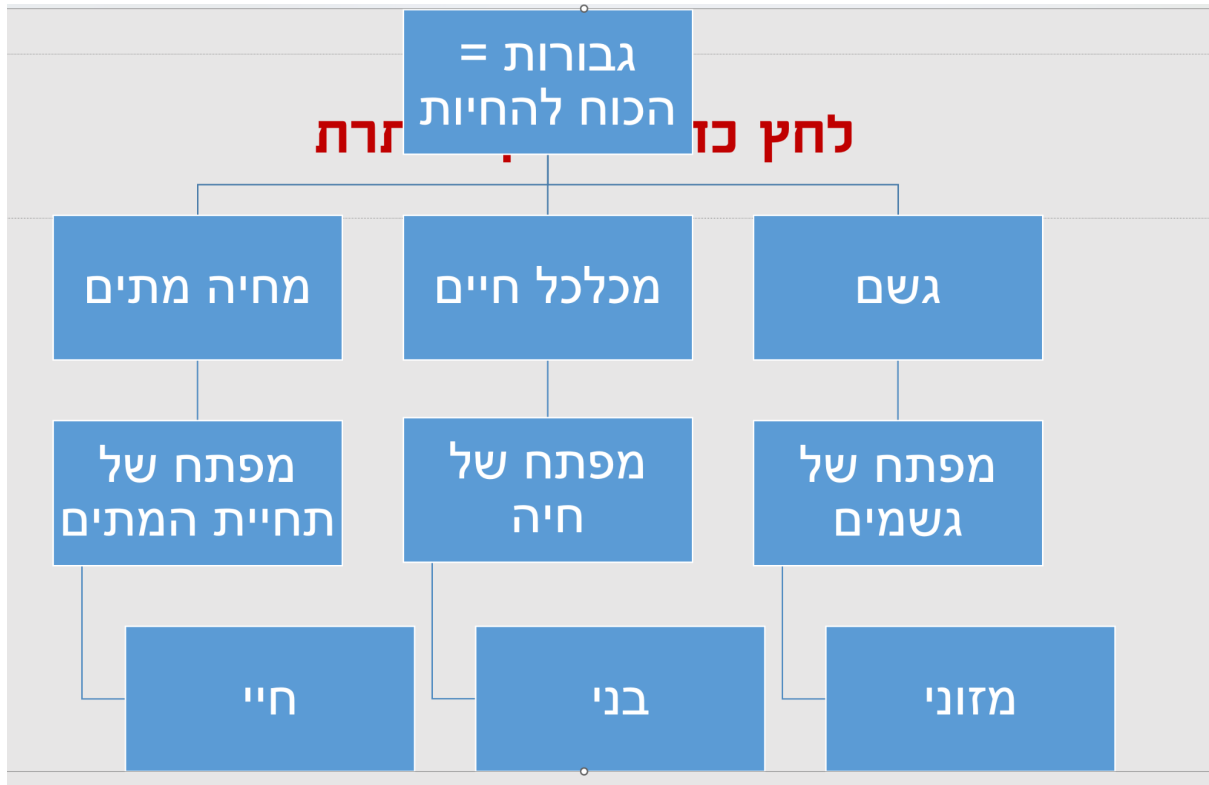
(ב) [ב] מְזַכְּרִין גְּבוּרוֹת גְּשָׁמִים בְּתַחֲיִית הַמֵּתִים

משנה ראש השנה ד: ו

סֵדֶר בְּרֻכּוֹת: אֹמְרֵי אָבוֹת וְגְבוּרוֹת וְקְדוּשַׁת הַשֵּׁם, וְכוּלֵל מְלָכוּת עַמָּם

רש"י ב.

סימן קללה בחג הן – כדאמרינן במס' סוכה בפרק הישן (דף כח:): מאימתי מותר לפנות משתסרח המקפה משל לעבד שבא למזוג כוס לרבו ושפך לו קיתון על פניו וא"ל אי אפשר בשמושך כלומר כשהגשמים יורדין לסוכה הכל יוצאין ונראה שאין הקב"ה חפץ שנשתמש לפניו ואמאי מתחילין להזכיר גבורות גשמים בחג ונראה שהוא מתפלל שיבא מטר בחג.

מאמר תחיית המתים

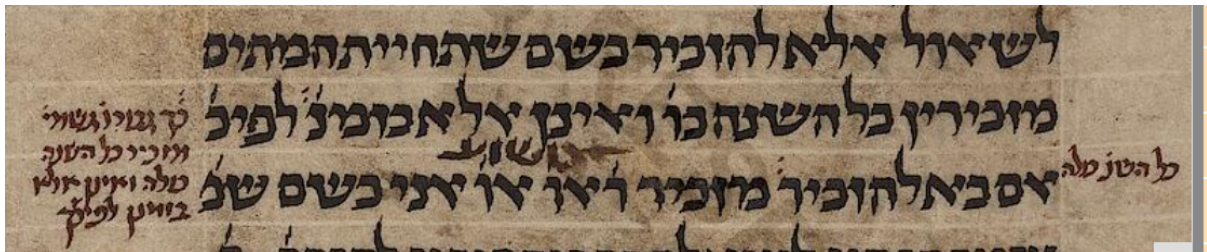
נדע, שהכחשת שוב הנפש לגוף - לא תמלט מאחת משתי סבות: אם שיכחישנו המכחיש להיותו ענין בלתי טבעי, ויתחייב לפי זאת הסבה

שיכחיש הנפלאות כן, להיותן בלתי טבעיות: או שיכחישנו מפני שלא נזכר בפסוק⁴⁷, ולא באה בו ההגדה האמתית כמו שבא במופתים, ואנחנו ככר בארנו שבאו פסוקים, ואם הם מעטים, יורו על שוב המתים. ואם יאמר אומר: אנחנו נפרש הפסוקים ההם, כמו שפרשנו וזולתם - נאמר לו: המביא לה לפרשם מהו⁴⁸, להיות שוב המתים בלתי טבעי, ותפרש אלו הפסוקים עד שיאותו לענינים הטבעיים⁴⁹ - כן צריך שתפרש שוב המטה לנחש, ורדת הקן, ומעמד הר סיני, ועמוד אש וענן, כל זה יתחייב לה שתפרשנהו עד שיסכימו⁵⁰ לענינים הטבעיים. וכבר בארנו ב'מורה הנבוכים'⁵¹ כשדברנו בחדוש העולם, שעם אמונת חדוש העולם יתחייב 10 בהכרח שיהיו המופתים כלם אפשריים, ולזה תהיה גם כן תחית המתים אפשרית. וכל אפשר, כשתבוא בו הגדת נביא - נאמין בו, ולא נצטרך לפרשו, ולא נוציאהו מפשוטו. ואמנם נצטרך לפרש הדבר שפשוטו נמנע, כהגשמת ה⁵², אבל האפשר - יעמד⁵³ כאשר הוא. ואשר ישתדל ויחזר⁵⁴ לפרש תחית המתים עד שלא יהיה שם שוב נפש לגוף - אמנם 15 יעשה זה בהאמינו שהוא נמנע מצד השכל, לא ממנהג הטבע, וכן יתחייב בשאר הנפלאות בהכרח, וכל זה אמנם יהיה נמנע לגמרי לפי אמונת קדמות העולם, ונאמין הקדמות אינו מעדת משה ואברהם כלל, כמו שבארנו ב'מורה הנבוכים'⁵⁵. ולא לו השרשים האמנו תחית המתים על פשוטה, ושמנהג מפנות התורה, ואמרנו שאין ראוי לפרש שני⁵⁶ הפסוקים 20 הנגלים המורים עליה הוראה⁵⁷ ברורה אשר לא תסבל⁵⁸ פרוש.

תענית ב, א

חוקר	אין	עד	גדולות	וילנא
חקר	אין	עד	גדולות	ונציה (ר"פ - רפ"ג)
חקר	אין	עד	גדולות	פיזרו (רס"ט - רט"ו)
חקר	ואין		גדולות	דאלמארה (ר"מ בערך)
חקר	אין	עד	גדולות	יד הרב הרצוג
חקר	אין	עד	גדולות	ספרייה הבריטית 400
חקר	אין	עד	גדולות	מינכן 140
	אין	עד	גדולות	מינכן 95
חקר	ואין		גדולות	אוקספורד 366
חקר	אין	עד	גדולות	וטיקן 134

תענית ב: - כ"י וטיקן 134

בית הבחירה למאירי תענית ב, ב

נסוך המים שהזכרנו במשנה זו עקר ענינו יתבאר במס' סוכה ומ"מ מתוך שיש בשמועה שבכאן סוגיא מבולבלת בנסחאות עד שיש לטעות בקצתן באיזה דבר שבנסוך המים **צריך שתדע שנסוך המים היא כל ז'** ואף על פי שלא נרמז בתורה עד יום ב' כמו שאמרו נאמר בשני ונסכיהם בששי ונסכיה בשביעי כמשפטם מ' י' מ' הרי כאן מים מ"מ הלכה למשה מסיני להיותו כל ז' כמו שאמרו עשר נטיעות ערבה ונסוך המים הלכה למשה מסיני כמו שנבאר בסוף הסוגיא ושמה תאמר והרי אתה יכול לבאר נסוך המים הלכה למשה מסיני להיותו בקצת הימים אבל לא בכלן אין זה כלום שמקצת הימים אף הם רמוזים במקרא כמו שבארנו ולא הוצרכנו להלכת סיני אלא לכלול בו שאר הימים וכן התבאר במסכת סוכה שנסוך זה היה בג' לוגין שהן רביעית ההין שהוא מועט שבנסכים וא"כ מה שאמר ר' יהודה בלוג היה מנסך כל שמנה אין הלכה כן אלא בג' לוגין ודוקא כל ז' **וכן צריך שתדע שנסוך המים אינו אלא ביום כענין לולב ומתוך כך אתה צריך להזהר שלא לגרוס כאן מה נסוך המים בלילה אלא מה נסוך בלילה ופי' שמאחר שמצינו במקצת נסוך שהוא בלילה אף אני דן להזכרה בלילה לדעת ר' אליעזר ונסוך זה שהוא בא בלילה הוא נסוך היין ומנסכים הבאים שלא מחמת זבח אלא בפני עצמן כמו שאמרו על זה מתנדבים יין ואין מתנדבים שמן ועל אלה אמרו מנחתם ונסכיהם אפילו בלילה אבל נסוך המים אינו בלילה שהרי נסכים הבאים מחמת זבח הם ונסכים הבאים מחמת זבח אין זמנם אלא ביום ולא עוד אלא שהתבאר במסכת סוכה במי נסוך שאף לקדשן בכלי בלילה לא והוא שאמרו שם שהיה ממלא חבית של זהב שאינה מקדשת מן השלוח אבל לא במקדשת שאלו כן היו נפסלות בלינה **ומעתה התבאר לך ממלא שאין גורסים גם כן מה נסוך המים מאורתא שהרי יש כאן שתי סבות למניעת זה** אחת זו שהזכרנו שאין נסוך המים בלילה ועוד שנסכים הבאים מחמת זבח אין קודמים לזבח ומ"מ י"מ שכתבו שאם שכח ביום ולא נסך שמנסך בלילה של אחריו ככל נסכים מתורת תשלומין וגורסים על צד זה **מה נסוך המים בלילה וכן גדולי המפרשים כתבו שאע"פ שאין מנסכין אותם ולא אף לקדשן בכלי מן****

הלילה הקודם מ"מ קדשת הפה יכול להקדישן בלילה ואין עובר מזה משום בל תקדיש כדין מקדיש בעלי מומין ודברים שאין ראויין והראיה שהרי שואבין אותם לשמן בלילה ועל צד זה גורסים מה נסוך המים מאורתא שהרי הזכרה מעין קדושת הפה היא:

והרי למדת בסוגיא זו ג' נסחאות ויש בה עוד רביעית לגדולי הרבנים והוא שגורסים מלולב גמר לה או מנסוך המים גמיר לה ולא עוד והוא שלדעתם אין כונת השאלה אלא לידע דעתו של ר' אליעזר בנסוך המים מהיכן הוא מתחיל ופי' מלולב גמיר לה הא נסוך המים אינו בראשון אלא או בשני כר' יהודה בן בתירא או בשישי כר' עקיבא שאלו היה נסוך המים בראשון נוח היה לו ללמוד הזכרה מנסוך המים שהוא ענין מפורסם למים יותר מלולב או דילמא מנסוך המים גמיר לה ונמצא לדעתו נסוך המים בראשון והוא כבן בתירא ור' עקיבא והשיב ת"ש דאמר ר' אבהו לא למדה ר' אליעזר אלא מלולב ואין דבריהן נראין שהרי עדין מחלוקת ר' יהודה בן בתירא ור' עקיבא לא שמעינן ר' אליעזר כמאן סבירא ליה ניקום ונבעי ועוד האיך באה שאלה זו על משנתינו אחר שאין עיקר שאלתו בענין הזכרה והיה לו לשאלה על בריתא שמחלקת ר' יהודה ור' עקיבא נזכר בה ועוד היה לו לשאול בהדיא ר' אליעזר בנסוך המים מאי סבירא ליה אלא שבודאי שאלה זו עיקרה על ענין הזכרה נשאלה אי מלולב גמיר לה ושלא תהא אלא משחרית וכן שבכל החג לא יזכירה אלא ביום אי מנסוך המים ושיזכירוה בערבית של כניסת החג וכן בכל הלילות שבתוך החג והגירסא הראשונה מלולב גמר מה לולב ביום אף הזכרה ביום או דלמא מנסוך המים גמר לה מה נסוך בלילה אף הזכרה בלילה והגירסא השנית מה נסוך המים בלילה וכו' ולשלישית מה נסוך המים מאורתא וכו' על הדרכים שכתבנו:

משעת הנחתו

רש"י תענית ב:

משעת הנחתו – מיום שמברכין בו באחרונה דהיינו בשביעי.

רש"י תענית ג.

אלא ר' יהושע היא – דאמר משעת הנחתו [דהיינו בשביעי] מזכיר ... אבל כרבי יהושע מיתוקמא לפיכך אין מזכירין אלא ביו"ט האחרון דגשמים בחג סימן קללה אבל ניוסוך המים הוי כל שבעה דגמרא גמיר לה.

שנה	חג	אי	ר	שמיני	תשעה	עשירי	יא	יב	יג	יד	טו	טז	יז	יח	יט	כ	כא	כב	כג	כד	כה	כו	כז	כח	כט	ל
א	אדר	א	ב	ג	ד	ה	ו	ז	ח	ט	י	יא	יב	יג	יד	טו	טז	יז	יח	יט	כ	כא	כב	כג	כד	כה
ב	אדר	ב	ג	ד	ה	ו	ז	ח	ט	י	יא	יב	יג	יד	טו	טז	יז	יח	יט	כ	כא	כב	כג	כד	כה	כו
ג	אדר	ג	ד	ה	ו	ז	ח	ט	י	יא	יב	יג	יד	טו	טז	יז	יח	יט	כ	כא	כב	כג	כד	כה	כו	כז
ד	אדר	ד	ה	ו	ז	ח	ט	י	יא	יב	יג	יד	טו	טז	יז	יח	יט	כ	כא	כב	כג	כד	כה	כו	כז	כח
ה	אדר	ה	ו	ז	ח	ט	י	יא	יב	יג	יד	טו	טז	יז	יח	יט	כ	כא	כב	כג	כד	כה	כו	כז	כח	כט
ו	אדר	ו	ז	ח	ט	י	יא	יב	יג	יד	טו	טז	יז	יח	יט	כ	כא	כב	כג	כד	כה	כו	כז	כח	כט	ל
ז	אדר	ז	ח	ט	י	יא	יב	יג	יד	טו	טז	יז	יח	יט	כ	כא	כב	כג	כד	כה	כו	כז	כח	כט	ל	יא
ח	אדר	ח	ט	י	יא	יב	יג	יד	טו	טז	יז	יח	יט	כ	כא	כב	כג	כד	כה	כו	כז	כח	כט	ל	יא	יב
ט	אדר	ט	י	יא	יב	יג	יד	טו	טז	יז	יח	יט	כ	כא	כב	כג	כד	כה	כו	כז	כח	כט	ל	יא	יב	יג
י	אדר	י	יא	יב	יג	יד	טו	טז	יז	יח	יט	כ	כא	כב	כג	כד	כה	כו	כז	כח	כט	ל	יא	יב	יג	יד
יא	אדר	יא	יב	יג	יד	טו	טז	יז	יח	יט	כ	כא	כב	כג	כד	כה	כו	כז	כח	כט	ל	יא	יב	יג	יד	טו
יב	אדר	יב	יג	יד	טו	טז	יז	יח	יט	כ	כא	כב	כג	כד	כה	כו	כז	כח	כט	ל	יא	יב	יג	יד	טו	טז
יג	אדר	יג	יד	טו	טז	יז	יח	יט	כ	כא	כב	כג	כד	כה	כו	כז	כח	כט	ל	יא	יב	יג	יד	טו	טז	יז
יד	אדר	יד	טו	טז	יז	יח	יט	כ	כא	כב	כג	כד	כה	כו	כז	כח	כט	ל	יא	יב	יג	יד	טו	טז	יז	יח
טו	אדר	טו	טז	יז	יח	יט	כ	כא	כב	כג	כד	כה	כו	כז	כח	כט	ל	יא	יב	יג	יד	טו	טז	יז	יח	יט
טז	אדר	טז	יז	יח	יט	כ	כא	כב	כג	כד	כה	כו	כז	כח	כט	ל	יא	יב	יג	יד	טו	טז	יז	יח	יט	כ
טז	אדר	טז	יז	יח	יט	כ	כא	כב	כג	כד	כה	כו	כז	כח	כט	ל	יא	יב	יג	יד	טו	טז	יז	יח	יט	כ
יז	אדר	יז	יח	יט	כ	כא	כב	כג	כד	כה	כו	כז	כח	כט	ל	יא	יב	יג	יד	טו	טז	יז	יח	יט	כ	כא
יח	אדר	יח	יט	כ	כא	כב	כג	כד	כה	כו	כז	כח	כט	ל	יא	יב	יג	יד	טו	טז	יז	יח	יט	כ	כא	כב
יט	אדר	יט	כ	כא	כב	כג	כד	כה	כו	כז	כח	כט	ל	יא	יב	יג	יד	טו	טז	יז	יח	יט	כ	כא	כב	כג
כ	אדר	כ	כא	כב	כג	כד	כה	כו	כז	כח	כט	ל	יא	יב	יג	יד	טו	טז	יז	יח	יט	כ	כא	כב	כג	כד
כא	אדר	כא	כב	כג	כד	כה	כו	כז	כח	כט	ל	יא	יב	יג	יד	טו	טז	יז	יח	יט	כ	כא	כב	כג	כד	כה
כב	אדר	כב	כג	כד	כה	כו	כז	כח	כט	ל	יא	יב	יג	יד	טו	טז	יז	יח	יט	כ	כא	כב	כג	כד	כה	כו
כג	אדר	כג	כד	כה	כו	כז	כח	כט	ל	יא	יב	יג	יד	טו	טז	יז	יח	יט	כ	כא	כב	כג	כד	כה	כו	כז
כד	אדר	כד	כה	כו	כז	כח	כט	ל	יא	יב	יג	יד	טו	טז	יז	יח	יט	כ	כא	כב	כג	כד	כה	כו	כז	כח
כה	אדר	כה	כו	כז	כח	כט	ל	יא	יב	יג	יד	טו	טז	יז	יח	יט	כ	כא	כב	כג	כד	כה	כו	כז	כח	כט
כו	אדר	כו	כז	כח	כט	ל	יא	יב	יג	יד	טו	טז	יז	יח	יט	כ	כא	כב	כג	כד	כה	כו	כז	כח	כט	ל
כז	אדר	כז	כח	כט	ל	יא	יב	יג	יד	טו	טז	יז	יח	יט	כ	כא	כב	כג	כד	כה	כו	כז	כח	כט	ל	יא
כח	אדר	כח	כט	ל	יא	יב	יג	יד	טו	טז	יז	יח	יט	כ	כא	כב	כג	כד	כה	כו	כז	כח	כט	ל	יא	יב
כט	אדר	כט	ל	יא	יב	יג	יד	טו	טז	יז	יח	יט	כ	כא	כב	כג	כד	כה	כו	כז	כח	כט	ל	יא	יב	יג
ל	אדר	ל	יא	יב	יג	יד	טו	טז	יז	יח	יט	כ	כא	כב	כג	כד	כה	כו	כז	כח	כט	ל	יא	יב	יג	יד
יא	אדר	יא	יב	יג	יד	טו	טז	יז	יח	יט	כ	כא	כב	כג	כד	כה	כו	כז	כח	כט	ל	יא	יב	יג	יד	טו
יב	אדר	יב	יג	יד	טו	טז	יז	יח	יט	כ	כא	כב	כג	כד	כה	כו	כז	כח	כט	ל	יא	יב	יג	יד	טו	טז
יג	אדר	יג	יד	טו	טז	יז	יח	יט	כ	כא	כב	כג	כד	כה	כו	כז	כח	כט	ל	יא	יב	יג	יד	טו	טז	יז
יד	אדר	יד	טו	טז	יז	יח	יט	כ	כא	כב	כג	כד	כה	כו	כז	כח	כט	ל	יא	יב	יג	יד	טו	טז	יז	יח
טו	אדר	טו	טז	יז	יח	יט	כ	כא	כב	כג	כד	כה	כו	כז	כח	כט	ל	יא	יב	יג	יד	טו	טז	יז	יח	יט
טז	אדר	טז	יז	יח	יט	כ	כא	כב	כג	כד	כה	כו	כז	כח	כט	ל	יא	יב	יג	יד	טו	טז	יז	יח	יט	כ
טז	אדר	טז	יז	יח	יט	כ	כא	כב	כג	כד	כה	כו	כז	כח	כט	ל	יא	יב	יג	יד	טו	טז	יז	יח	יט	כ
יז	אדר	יז	יח	יט	כ	כא	כב	כג	כד	כה	כו	כז	כח	כט	ל	יא	יב	יג	יד	טו	טז	יז	יח	יט	כ	כא
יח	אדר	יח	יט	כ	כא	כב	כג	כד	כה	כו	כז	כח	כט	ל	יא	יב	יג	יד	טו	טז	יז	יח	יט	כ	כא	כב
יט	אדר	יט	כ	כא	כב	כג	כד	כה	כו	כז	כח	כט	ל	יא	יב	יג	יד	טו	טז	יז	יח	יט	כ	כא	כב	כג
כ	אדר	כ	כא	כב	כג	כד	כה	כו	כז	כח	כט	ל	יא	יב	יג	יד	טו	טז	יז	יח	יט	כ	כא	כב	כג	כד
כא	אדר	כא	כב	כג	כד	כה	כו	כז	כח	כט	ל	יא	יב	יג	יד	טו	טז	יז	יח	יט	כ	כא	כב	כג	כד	כה
כב	אדר	כב	כג	כד	כה	כו	כז	כח	כט	ל	יא	יב	יג	יד	טו	טז	יז	יח	יט	כ	כא	כב	כג	כד	כה	כו
כג	אדר	כג	כד	כה	כו	כז	כח	כט	ל	יא	יב	יג	יד	טו	טז	יז	יח	יט	כ	כא	כב	כג	כד	כה	כו	כז
כד	אדר	כד	כה	כו	כז	כח	כט	ל	יא	יב	יג	יד	טו	טז	יז	יח	יט	כ	כא	כב	כג	כד	כה	כו	כז	כח
כה	אדר	כה	כו	כז	כח	כט	ל	יא	יב	יג	יד	טו	טז	יז	יח	יט	כ	כא	כב	כג	כד	כה	כו	כז	כח	כט
כו	אדר	כו	כז	כח	כט	ל	יא	יב	יג	יד	טו	טז	יז	יח	יט	כ	כא	כב	כג	כד	כה	כו	כז	כח	כט	ל
כז	אדר	כז	כח	כט	ל	יא	יב	יג	יד	טו	טז	יז	יח	יט	כ	כא	כב	כג	כד	כה	כו	כז	כח	כט	ל	יא
כח	אדר	כח	כט	ל	יא	יב	יג	יד	טו	טז	יז	יח	יט	כ	כא	כב	כג	כד	כה	כו	כז	כח	כט	ל	יא	יב
כט	אדר	כט	ל	יא	יב	יג	יד	טו	טז	יז	יח	יט	כ	כא	כב	כג	כד	כה	כו	כז	כח	כט	ל	יא	יב	יג
ל	אדר																									